

PRÓLOGO PARA UNHA VONTADE DE DESENVOLVEMENTO RURAL*

Xosé GUNDIN GARCIA

Horticultor ex-membro da Xunta de Montes de Pexegueiro

Faise un exame 1. Dos recursos humanos; 2. Dos recursos materiais ó dispor do desenvolvemento rural. Un mundo relacional das comunidades rurais (dependencia-intermediación-patrocinio). Posible: o cambio de patrocinio, a resignación e o motín. Imposible a revolución. A resignación e o motín non a caban coa dependencia. Proponse como alternativa: a pluralización dos "patróns"; a horizontalización das relacións, e que iste arriquecemento do marco relacional o beneficie máis cá relación vertical simple. Os instrumentos: a intermediación-dirección e os cambios na produción. O patrocinio normal do Baixo Miño se interesaría, máis ben, en mante-lo actual estado de empobrecemento relacional das comunidades rurais para afrontar-la dependencia. Os recursos materiais son insuficientes, e, ó ritmo actual de investimentos, comprirían 25 anos para chegar a hoxe.

Mellorar, desenvolverse, é un problema de recursos e orientación do seu uso. Certamente de recursos materiais, pero tamén humanos; especialmente humanos no momento en que estamos e nun futuro previsible. Recursos financeiros pode haber algúns certamente insuficientes para o traballo que habería que facer/pagar; pero se a execución cae pola maior parte a cargo do propio colectivo rural, éste atoparase limitado polo lado humano e pola súa organización/capacidade. Nestes momentos unha parroquia que dispoña dalgúns recursos propios e dun algo de organización pode atoparse con que ten máis capacidade de recadación ca de execución, contando con que a través de organización/relacións os recursos propios sexan aumentados con outros alleos. E non porque a capacidade de recadación sexa moita, senón porque é pouca a de execución.

Nesas circunstancias, a impresión que moita xente ten é que as cousas avanza; impresión que é sacada da comparación co propio pasado. Pero se comparámo-lo colectivo rural cos seus coetáneos urbanos cercanos (comparación co presente), poderíamos notar que en máis dun ámbito aumenta o desnivel entre ambos, especialmente na produtividade e formación da xente nova.

1.- Recursos humanos

A) Relación do colectivo co exterior. Relacións de patrocinio-intermediación-dependencia. Esquema simple.

É inexcusable a relación da comunidade rural coas instancias de poder situadas no exterior co fin de recadar recursos para o seu melloramento.

* Recibido en Abril de 1989.

Caracteres das partes da relación

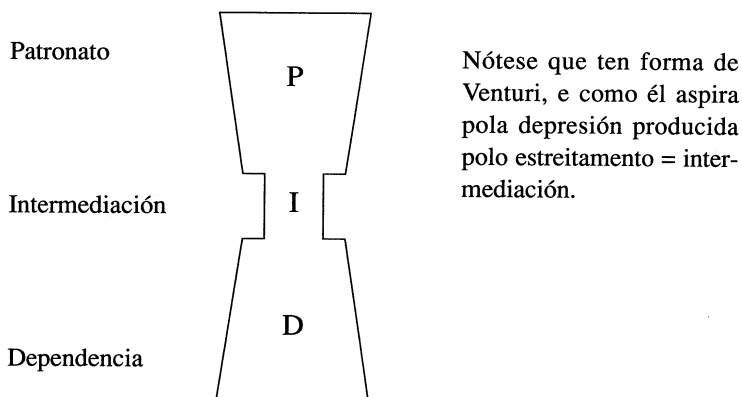
Na relación que se establece para recadar recursos alleos temos:

Dun lado a comunidade rural, dependente, demandante de recursos para mellorar.

Doutro lado témo-la(s) parte(s) posiblemente fornecedora(s) de tales recursos: aquí chámasele patronato.

Pero como por razóns estruturais (minifundismo, formación, profesión, modo de falar, uso de tempo, etc.) resulta que a parte dependente é acrónica, atrasada e coitada comparada coa outra, a relación directa é moi difícil, e para establece-la relación precíbase unha parte intermedia, que aquí se chama intermediación.

Gráficamente:

Mirémo-los caracteres das partes:

Patronato (P). Caracteres:

- 1) Ente anónimo. En tempos persoal, hoxe anónimo (partido, institución), pero personalízase en representantes do ente anónimo que actuando por e para tal ente establecen relación coa intermediación (I).
- 2) Absentista e acrónico con respecto ós dependentes, por iso a necesidade de intermediación. Estes patróns non poden liderar directamente colectivos dos que están ausentes xeográfica e cronoloxicamente.
- 3) Benefactor (doante de favor): de cara ós dependentes.

Intermediación (I). Caracteres:

- 1) Dirección interna e intermediación co exterior (con P). Constitución patriarcal ou oligárquica, ou con esbozos de división de funcións.

- 2) Punta xurdinte (endóxena) do colectivo dependente. Pertence a este.
- 3) Non anónima, senón coñecida, persoalizada.
- 4) Eslabón de unión entre extremos P e D. É o equilibrante entre eles e o que leva os golpes en caso de conflito se non encabeza o camiño conducente a cambia-lo patrón.
- 5) Solidificación do colectivo dependente: segundo sexa solidificación da dirección-intermediación (I). Solidificación da dirección-intermediación: constitución dun (máis ou menos) racional en si e para os outros. Aínda nos casos en que esa dirección saia dunha votación, na práctica do traballo constitúese case que unicamente sobre a vontade dos seus membros, e durará o que dure esa vontade: tendencia á inestabilidade recorrente da directiva e reflexo desa inestabilidade no colectivo. En casos de dirección patriarcal ou oligárquico-familiar a vontade pode verse sostida por ocasións de beneficio propio. Neste caso a tendencia é máis estable. En casos de oligarquía aberta, e aínda máis de concello aberto, vese diminuída ou impedida a ocasión de beneficio propio polo control duns sobre os outros: tendencia a máis inestabilidade.
- 6) Leal ás dúas partes extremas da relación. En caso de conflito entre esas partes extremas: a) mantéñase a dirección ambigua ou leal á parte superior= debíltase ou perde o seu papel de dirección interna= desvalorízase ou desaparece o seu papel intermediador; b) mantéñase a dirección leal á parte inferior= ruptura total ou relativa coa parte superior= evolución futura dependente do grao de ruptura e o si ou non da recomposición da dirección ou aparición de novo(s) patrón(s) e da posible remodelación ou nova planta da dirección como consecuencia da crise. Ábrase ou desapareza a dirección como consecuencia da crise= ábrese ou atomízase o colectivo.

Dependentes (D). Caracteres:

- 1) Anónimo.
- 2) Dependente por necesidade.
- 3) Pasivo receptor de favor. Se a relación é simple (un só patrón) o favor ten que ser necesariamente correspondido con lealdade.
- 4) Bastante hermético (ósiose posible, pero difícil). A relación con outros colectivos semellantes é difícil pero posible (xa foi máis difícil).
- 5) Relativamente herméticos entre si os membros do colectivo.
- 6) Sociedade civil, con tendencia a clan.
- 7) Solidificación do clan: dependente da solidificación da directiva. En calquera caso: inestabilidade recorrente.
- 8) Acrónico con respecto ó patronato e ó resto do mundo, menos ós seus iguais, cos que pouco se relaciona.
- 9) Cambio de patrón: posible; resignación: posible; motín: posible; revolución: imposible.

10) Grandísimas dificultades da base familiar e de conciencia e costumes para avanzar na necesaria concentración e modernización do capital.

11) Pouco creativo e moi resistente (parroquia: unidade de destino no universal).
Maior produtividade no ramo de produción da poboación, pero tamén baixando.

Esta relación patrocínio-dependencia, é simbiótica, quérese dicir que cada unha das partes se beneficia (ou iso cre ela). O seu anacronismo non precisa demostración, pero téñase en conta que durará en tanto se manteña vertical e pura; durará mentres o patrón sexa só un e só del reciban favor os dependentes. A resignación e os motíns non acaban con esta relación.

Para que se debilite esa relación precísanse certas condicións:

- 1) Pluraliza-los patróns.
- 2) Horizontaliza-las relacións.
- 3) Que a pluralización e horizontalización beneficie ós dependentes máis cá relación vertical simple, e que aqueles se convenzan diso.

As condicións 1) e 3) débense realizar simultaneamente, a 2) pode ter algo de retraso —pouco con respecto ás outras dúas—.

B) Pluraliza-los patróns. Obxectos.

- 1) Cambia-la omnipotencia de un só patrón polo relativo poder de varios. Na relación favor<-->lealdade, pluraliza-la primeira parte (favor-->favores) para debilita-la segunda parte (lealdade). A lealdade funciona ben cando se debe a un só patrón, e funciona mal se debe a varios patróns; mais non funciona se entre eses varios hai competencia ou conflito.
- 2) Favorece-lo xurdimento de patróns dispostos a cambia-la relación favor<-->lealdade por necesidade-->favor. Substitución do favor como pre ou post pagamento de lealdade polo favor como satisfacción de necesidade= obxectivación da Administración. Debilitamento do principio: “ós amigos o cu, ós enemigos polo cu, ó resto o código”.

A oportunidade de pluraliza-los patróns vén outorgada polo réxime de liberdades políticas. Aproveita-la oportunidade depende da capacidade que estes colectivos teñan para se pluralizar eles mesmos (a súa I) e abri-lo seu hermetismo.

C) Horizontalización das relacións dentro da comunidade rural.

Os compoñentes dunha comunidade rural poden ser bastante herméticos entre si; se ben non en tódalas órdes da vida, pero si naquelas que son fundamento da vida e sociedade: modos de traballo, produción, uso do tempo, etc.

Despois de tantos anos de discusión sobre o caso, para a máis da xente segue sendo ideal un réxime de traballo e produción que se dea en chamar de autosuficiencia, que eu calificaría de pretendida autosuficiencia.

E digo pretendida porque en réxime de minifundio, cun promedio dunhas 2 Ha. labradías e cunha produción bruta, no mellor dos casos, dunhas 300.000 pesetas por Ha. e ano unha casa non pode ser autosuficiente, porque ese diñeiro é insuficiente.

Sen embargo mantense con gran forza esa tendencia, agravada porque ó saí-los homes a gaña-lo xornal por fóra, o traballo do campo queda en mans das influíntes pero non decisorias mulleres.

A pretensión de autosuficiencia produce:

- 1) Construcción de economías atomizadas, cada unha delas calco da veciña. Non hai división do traballo, nin interdependencia, nin circulación. Cada casa é unha pequena illa igual á súa veciña; illamento que se rompe só con ocasión dalgúns traballos comúns.
- 2) Malgasto, dilapidación, destrago de tempo, que procede tanto da división das fincas (gasto de tempo en camiños) coma da diversificación (o contrario da especialización) das operacións do traballo. Este modo de (mal) gasta-lo tempo trae consigo: moito traballo para pouco produto: ausencia de excedente e fuxida da xente nova dese modo absurdo de mata-lo corpo sen sacarlle rendemento.

En tanto a comunidade rural teña como base única esas pequenas illas familiares pretendidamente autosuficientes, será estruturalmente imposible aumenta-la horizontalización das relacións entre os seus componentes. De aquí vén por forza que a intermediación-dirección sexa voluntarista: un racional en si. (Cultura= produto social= id. da vida en sociedade. Sociedade rural= hermética= pouco social. Cultura rural= id. do illamento entre os seus membros e o exterior. Racionalidade= parte dos insuficientes modos culturais= racionalidade do común= insuficiente para se autoordenar. Compróbase todo isto nas dificultades da xente rural para resolver conflitos razoando. En tantas ocasións os conflitos resólvense con odios africanos).

Os instrumentos que parecen estar máis a man para abri-lo hermetismo son: a intermediación-dirección (I) e a produción (o seu melloramento= máis rendemento do traballo).

D) Horizontalización da intermediación.

Numericamente considerada a horizontalización de I é un simple aumento do número de compoñentes da dirección. Pero isto dinos pouco. Segundo a experiencia, esa ampliación non se produce por inercia; mais contrariamente, a tendencia involuntaria de I é reduci-lo número dos seus componentes. As dificultades estruturais dun colectivo rural para asociar horizontalmente as súas illas componentes pide que a asociación vertical (piramidal) necesariamente resultante sexa moi clara. O máis claro é unha soa persoa: rexime patriarcal ou monárquico, como se lle queira chamar.

Supóñase unha I monárquica formada por un patriarca de boa vontade e intención. Razóese co patriarca sobre a conveniencia de aumenta-la xente na dirección. Notar:

— que está de acordo en que así sería mellor: “faríase máis traballo, melloraría máis a parroquia, habería máis..., mellor...”.

— o seu pesimismo: “¡a xente é mala de aturar, ¡non hai xente...”.

Insístase, sen máis, en intenta-la ampliación. Tómesese nota do fracaso.

Inténtese cambiar I por vía conspirativa, sen fundamentación en cambios en D ou P ou na relación entrámbolos dous ou con I. Tómesese nota do fracaso.

Conclusión: convicción e conspiración poden ser axudantes, pero non son determinantes.

A instancia I como dependente de P e xurdinte ou dependente de D, non cambia por si. I pode ser instancia autónoma dentro do marco de dependencia e relación entre D e P (ou de D e Ps). Non ten autonomía, porque non ten existencia, fóra de marco. I existe por razón das dificultades de comunicación (desfase cronolóxico, de riqueza, de cultura, etc.), entre D e P. Se se superase o desfase, I deixaría de facer falta.

Os cambios en I pódense producir como consecuencia de cambios en P ou D ou da relación entrámbolos dous, ou deles con I. Se faltan esas razóns o máis probable é que I non cambie.

Orixinalmente I é a instancia intermediadora para, simplemente, obte-lo favor. ¿Cómo conseguir que I sexa tamén promotora de horizontalización e produción?

Unha I normal no Baixo Miño correspóndese a P conservador, se non reaccionario, se non protofascista. A función desa I é (a cambio dalgún favor) mante-la xente aniñada, pecha-los camiños para saír da relación vertical simple (¡iso é política!), algunha ou nunha información sobre o bo que é o patrón (sácaselle moito, pero non se di canto), etc. A I monárquica ou oligárquica correspóndese a unha D apagada, pasiva.

Nestas condicións non se pode esperar que I pola súa iniciativa propoña cambio ningún. ¿Cómo conseguir que se mova?

A experiencia parece dicir que pode moverse:

- a) Por crise na relación entre P e D, e a I ligada a P resulta tocada.
- b) Por crise na relación entre I e D (conflictos internos).
- c) Porque hai relevo.

Dúas parecen se-las condicións necesarias para que I propoña o seu cambio:

- 1.- Crise de relación.
- 2.- Existencia de relevo.

E parece que as dúas condicións deben ser simultáneas.

O le-la palabra crise pódese entender: conflito agudo, mítines, berros, conspiración, etc. Non ten necesariamente que ser así. Os cambios no rural poden ser máis sutís. Crise quere dicir que a instancia intermediadora I deixa de cumpri-lo seu papel intermediador para satisfacción dalgunha ou das dúas partes intermediadas. Ese papel é a súa razón de existir. Tanto máis grande sexa o incumprimento, así de grande será a crise e a conveniencia de relevo ou remodelación. Iso pode pasar con máis ou menos tensión e berros, e, coñecendo as parroquias, mellor menos ca máis. A función da dirección sólida é, polo

momento, necesaria nestes colectivos. Se lles falta ábrese o colectivo e as súas partes malgastan as forzas en mallar uns nos outros.

Déranse as condicións, a horizontalización de I é: aumento do número de persoas funcionando e, tamén, adopción máis ou menos consciente do seu papel promotor (papel da dirección) con redución relativa (non desaparición) do rol intermediador, que por forza ten que ir parello á mingua relativa da importancia de P, pois un P único e omnipotente non permitiría que se lle subisen ás barbas, e abafaría a I pechando a billa dos subministrados.

2.- RECURSOS MATERIAIS

A) Investimento.

Entre 1981 e 1987 a Comunidade de Montes de Pexegueiro, Tui, gastou 39 millóns de pesetas, e destacaron no gasto: os correspondentes a camiños e pistas: 26 millóns, os correspondentes a grupo escolar: 7 millóns. Descoñécese o investimento de recursos alleos neste tempo.

En 1988 gastou a Comunidade 6 millóns, e destacou no gasto o melloramento dos regadíos, que se cifrou en 4,8 millóns. Neste tempo investiron:

Xunta, varios departamentos, sobre todo agricultura.....	aprox. 5 mill.
Deputación.....	aprox. 1 mill.
Concello.....	aprox. 2,5 mill.
Investimento alleo	aprox. 8,5 mill.
Investimento propio.....	aprox. 6 mill.
	<hr/>
Total investimento	14,5 mill.

Correspóndese a unhas 25.000 pesetas por habitante.

Segundo estimación propia farían falta uns 350 millóns en infraestrutura básica, e ó ritmo actual precísanse:

$$350.000.000: 14= 25 \text{ anos.}$$

B) Melloramento da produción.

É ben fácil de escribir, mais non tanto de facer. A produción bruta posta actualmente en pesetas podería aumentar ata unhas 30 veces.

Da forma que imos, pódense tardar de 15 a 20 anos en acadar isto, e será tarde. Sen intervención decidida das institucións correspondentes, a necesaria aceleración non se produce. As actuais formas de “subsidiación lateral descoordenada” non son bastantes.

SUMMARY 1. Human and material resources available for rural development are examined. A relational world of the rural communities (dependency - intermediation - patronage). Possible: patronage change, resignation and insurrection. The revolution is nor possible. Resignation and insurrection do not put an end to dependency. As an alternative it is proposed: pluralization os “patrons”; horizontalization of relations; this enrichment of the relational framework will be more profitable than the simple vertical relation. Instruments: direction-intermediation and production changes. The Baixo Miño normal patronage would rather maintain the rural communities present impoverishment situation to face dependency. Material resources are inadequate and at investments present pace, it would take 25 years to reach today.